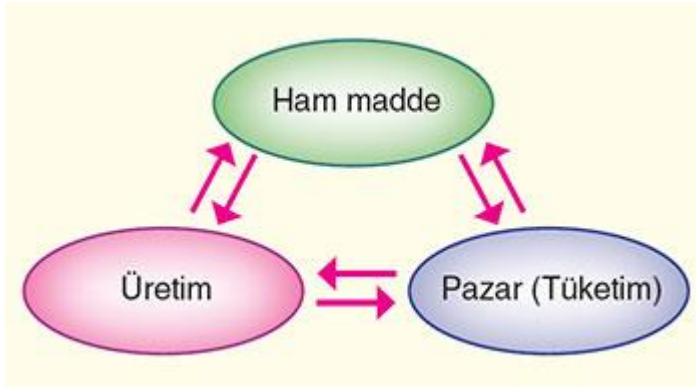

KÜRESEL TİCARETİN ÜÇ ELEMANI: HAMMADDE, ÜRETİM, PAZAR

Hammadde, Üretim ve Pazar'ın Küresel Ticaretteki Yeri

Kâr amacıyla mal ve hizmetlerin alım ve satım işlemlerinin tamamına **ticaret** adı verilmektedir. Günümüzde ticareti yapılmayan bir mal ya da hizmet yok gibidir. Dünyanın her köşesinde üretilen herhangi bir ürün, kâr elde edebilmek için talebin fazla olduğu yerlere gönderilir. Bir ürünün ticaretinin gerçekleşmesinde üç önemli unsur rol oynar. Hammadde, üretim ve pazar.

Günümüzde ülkeler ve bölgeler arasındaki ticarete önemli bir yere sahip olan ham madde, üretimin ve ekonominin temel kaynağını oluşturur. Pamuksuz iplik, ipliksiz de kumaş olmadığı gibi bu üç sektörde birbirinden ayrı düşünülemez. Hammadde kaynaklarının zengin olduğu ülkeler üreterek üretim fazlalarını diğer ülkelere satarak ticaret yaparlar. Bu da ülkelerinin gelişimine büyük katkı sağlar.

Dünya üzerinde hammadde alanları, üretim alanları ve pazar alanlarının farklı olduğu göze çarpar. Bu durum ülkeler ve bölgeler arası ticaretin önemini daha da artırır. Sanayi alanında gelişmiş bir bölge farklı üretim bölgelerine sıkı sıkıya bağlıdır. Aynı şekilde bir sanayi ve tarımsal üretim alanı daha uzaktaki pazar alanına sıkı sıkıya bağlıdır. Bir bölgede ortaya çıkan olumsuz bir gelişme ona bağımlı olan diğer bölgeleri de etkilemektedir. Örneğin, 1970'li yıllarda Orta

Doğu'da çıkan olaylara bağlı olarak petrol üretimi azalmış, tüm dünya bundan etkilenmiştir.

Dünya ticaretinin dağılımına baktığımızda çok karmaşık bir yapı karşımıza çıkar, ülkelerin birbirleriyle ticaret yapmalarının temel nedeni, kendi ülkelerinde üretilmeyen veya çok büyük maliyetler gerektiren malları daha ucuza almaktır. Dünyada hiçbir ülke kendi ihtiyaçlarını kendisi üretecek kaynak ve kapasiteye sahip değildir. Ülkeler, sahip oldukları fazla kaynakları ve ürettikleri malları başka ülkelere satıp ihtiyaçları olan ürünleri de başka ülkelere alırlar. Bu olay sonucunda **uluslararası ticaret** (küresel ticaret) ortaya çıkar.

Küresel Ticaret

Küresel kavramı, İş dünyası çevrelerinde birçok şirketin çok uzak olmayan bir gelecekte erişmek istediği faaliyet seviyesini tanımlamak için yaygın olarak kullanılır. Uluslararası ilişkilerde ticaret ve yatırım ağlarının etkisi gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Birçok kurum ve kuruluş kendi ülkesi dışındaki ülkelere yatırım yapmaktadır. Ortak pazarlar, gümrük birlikleri ve siyasi ekonomik bloklar arasında rekabet gün geçtikçe artmaktadır. Ticaret ve taşımacılıkta siyasi sınırlar önem kaybetmektedir. Küresel ve bölgesel ölçekte serbest pazar ortamı oluşmakta bunun sonucu olarak da serbest ticaret bölgeleri, artan sermaye akımı, büyüyen enerji talebi ve yeni pazar arayışları ortaya çıkmaktadır. Teknoloji ve iletişim sistemlerinin gelişmesi ve yaygınlaşması ticaretin daha hızlı bir şekilde yapılmasına olanak sağlamaktadır. Çok sayıda ülkede faaliyet gösteren şirketler modern küresel ekonominin itici ve sarsıcı gücüdür. Çeşitli alanlarda bütün dünyaya yayılmış şirketler vardır. Petrolde Exxon, Shell, gıdada McDonald, Niblsco, Nestle, Sara Lee, otomotivde BMW, Mercedes, Ford, Volkswagen, Renault, Toyota, General Motors, bankacılık, İmalat ve ticarete Mitsubishi, Mitsui gibi.

Hammaddeler çeşitlenen İmalat kolları ve artan kapasiteye bağlı olarak imalat sanayi tarafından sürekli tüketilmekte bu durum hammadde bölgeleri ile tüketim bölgeleri arasındaki karşılıklı etkileşimi gücendirmektedir. Paranın bir ülkeden diğerine rahatça akışı da ekonomik küreselleşme anlamını teşvik etmektedir. Modern telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojisi sayesinde, ulusal sınırlar paranın hareketliliği için bir engel olmaktan çıkmış, para dünyanın her yerine hızla transfer edilebilir hale gelmiştir.

1997 yılının ortalarındaki birkaç hafta içinde küresel sermayenin büyük miktarda ve hızlı biçimde Asya ekonomisinden çekilmesiyle Asya ekonomik mucizesi, Asya ekonomik çöküşü halini almıştır. İnternetin olağanüstü büyümesi küçük şirketler için bir küresel düzeyde faaliyet gösterme fırsatı yaratmıştır. Bir şirketin mallarını bu alanda satarak küresel düzeyde faaliyet gösterme şansı vardır.

Dünyadaki Önemli Ham Madde Alanları ve Bölgeleri

İnsanların temel ihtiyaçlarının başında besinler gelmektedir. Bu nedenle de dünya üzerinde ticareti yapılan ilk ürünler tarımsal ve hayvansal ham maddeler olmuştur. Günümüzde de tarımsal ve hayvansal ürünler ile balık ürünleri, ticareti yapılan önemli mallar arasında yer almaktadır.

İklim koşullarının uygun, toprağın verimli ve su kaynaklarının fazla olduğu bölgelerde tarımsal ham madde de yoğundur. Amerika Birleşik Devletleri, Rusya Federasyonu, Çin ve Hindistan gibi ülkeler tarımsal ham madde üretiminin en yoğun olduğu bölgeler arasındadır. Bu bölgelerde insanların temel besin maddesi olan buğday, mısır ve çeltik gibi tahılların üretimi fazladır.

Geniş ve verimli çayırların bulunduğu alanlarda ise hayvancılık faaliyetleri gelişmiştir. Dünya üzerinde küçükbaş hayvan sayısı bakımından Çin, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere ve Güney Afrika Cumhuriyeti, büyükbaş hayvan sayısı bakımından ise Hindistan, Çin, Brezilya ve Amerika Birleşik Devletleri ilk sıralarda yer almaktadır.

Dünyada en fazla balık avlanan alanlar ile okyanus akıntıları arasında büyük bir paralellik vardır. Açık deniz balıkçılığı yaparak en fazla balık avlayan ülkeler Japonya, Norveç, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, İzlanda ve Peru'dur.

Küresel ticarete tarımsal ve hayvansal ham maddeler önemlidir. Ancak günümüzün temel küresel ticaret mallarının başında enerji kaynakları gelmektedir. Başta petrol, doğal gaz ve kömür olmak üzere birçok yenilenemeyen enerji kaynağının rezervlerinin bulunduğu yerler stratejik öneme sahiptir. Aynı zamanda bu alanlar dünyanın en önemli ham madde alanları olarak da kabul edilir. Orman bakımından zengin olan alanlar da dünyanın önemli ham madde alanları arasında yer alır.

HAM PETROL		DOĞAL GAZ		TAŞ KÖMÜRÜ		ORMAN	
	Dünya toplam rezervindeki payı (%)		Dünya toplam rezervindeki payı (%)		Dünya toplam rezervindeki payı (%)		Dünya toplam orman alanları içindeki payı (%)
Ülke adı		Ülke adı		Ülke adı		Ülke adı	
Venezuela	17,9	Rusya	24,2	ABD	26,3	Rusya	22,1
Suudi Arabistan	16,1	İran	17,1	Rusya	17,6	Brezilya	14,1
Kanada	10,4	Katar	12,6	Çin	12,8	Kanada	6,3
İran	9,4	Suudi Arabistan	4,1	Avustralya	8,5	ABD	5,8
Irak	8,4	Türkmenistan	3,8	Hindistan	6,8	Çin	4,2
Kuveyt	6,2	Birleşik Arap Emirlikleri	3,1	Almanya	4,5	Kongo (Zaire)	4,1

Ham Petrol, Doğal Gaz ve Taş Kömürü rezervleri bakımından dünyanın En zengin ülkeleri (2014)

Tarımsal Ham Madde Alanları

- **Toprak Ürünleri Üretim Alanları:** ABD, Rusya, Çin, Hindistan
- **Orman Ürünleri Üretim Alanları:** Kongo, Amazon havzası, Kuzey Avrupa, Kuzey Amerika
- **Balıkçılık Ürünleri Üretim Alanları:** Japonya, Peru, Kanada'nın batısı, ABD'nin doğusu
- **Hayvancılık Ürünleri Üretim Alanları:** Avustralya, Kuzeybatı Avrupa, Orta ve Güney Afrika

Dünyanın Önemli Üretim Alanları ve Bölgeleri

Küresel ticarete ham madde önemlidir. Ancak ondan daha önemli olan bu ham maddenin işlenerek tüketilebilir bir ürün hâline getirilmesi yani üretim sürecidir. Üretim sürecinde yüksek verim elde eden ülkeler, aynı zamanda dünyanın kalkınmış ve ticaretten en fazla gelir elde eden ülkeleridir.

HAM PETROL		İŞLENMİŞ PETROL	
Bölge adı	Dünya toplam rezervindeki payı (%)	Bölge adı	Dünya yıllık işlenmiş petrol üretimindeki payı (%)
ABD ve Kanada	13,2	ABD ve Kanada	20,1
Orta ve Güney Amerika	19,9	Orta ve Güney Amerika	8,5
Avrupa	0,7	Avrupa	6,8
Rusya ve eski Sovyet ülkeleri	7,3	Rusya ve eski Sovyet ülkeleri	15,3
Ortadoğu	48,5	Ortadoğu	30,7
Afrika	7,6	Afrika	7,5
Doğu ve Güney Asya ile Okyanusya	2,8	Doğu ve Güney Asya ile Okyanusya	11,1

Bu ülkeler, kendi ham maddelerini kullanarak ya da diğer ülkelerden işlenmemiş ham maddeleri satın alarak işlenmiş ürün elde eder. İşte bu bölgeler, dünyanın en önemli üretim bölgeleridir.

Bir ülke için bir ürünün ham maddesine sahip olamamak, o ürünün üretiminde de söz sahibi olamamak anlamına gelmez. Dünya ham petrol rezervlerinin neredeyse yarısına sahip olan Orta Doğu ülkelerinin, dünya işlenmiş petrol üretimine katkısı %30 dolayındadır. Buna karşın, dünya rezervindeki payı %1 bile olmayan Avrupa'nın üretimdeki payı %7'ye yakındır. Çin, Japonya ve Avustralya gibi ülkelerin bulunduğu Doğu Asya ve Okyanusya Bölgesi'nin dünya ham petrol rezervindeki payı %3 civarındayken, bu bölgenin üretimdeki payı ise %11'e kadar çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında, Ortadoğu, Orta ve Güney Amerika ile Afrika bölgelerinde üretim oranları rezerv oranlarından düşüktür. Ülkeler bazında işlenmiş petrol üretiminde ilk sırada yer alan ülke ise Rusya'dır. Bu ülkeyi Suudi Arabistan, ABD, Çin ve Kanada takip etmektedir.

Dünya'nın en büyük ve önemli üretim bölgeleri genellikle benzer yerlerde bulunmaktadır. Bu bölgeler Kuzey Amerika, Batı Avrupa, Doğu ve Güneydoğu Asya ile Rusya'dan oluşur. Belirtilen bölgelerin bir diğer ortak özelliği ise dünya ticaret ağının en yoğun olduğu alanları oluşturmalarıdır. Bu durumun temel nedeni

ise günümüzde ticarete en çok konu olan malların enerji, sanayi ya da hizmet sektörüne ait mallar olmasıdır.

Dünya'nın Önemli Pazar (Tüketim) Alanları

Küresel ticaretin üçüncü ayağı tüketim yani pazardır. Üretilen bir maldan kâr elde edebilmek, o mala olan talebin fazlalığıyla doğrudan orantılıdır. Günümüzün en büyük pazar alanları ekonomik açıdan kalkınmış Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Batı Avrupa ülkeleri ile kalkınma hızları yüksek ve nüfusları fazla olan Çin ile Hindistan'dır.

 Bölge adı	Dünya yıllık petrol tüketimindeki payı (%)
ABD ve Kanada	25,6
Orta ve Güney Amerika	7,6
Avrupa	15,5
Rusya ve eski Sovyet ülkeleri	5,3
Ortadoğu	8,9
Afrika	3,9
Doğu ve Güney Asya ile Okyanusya	32,7

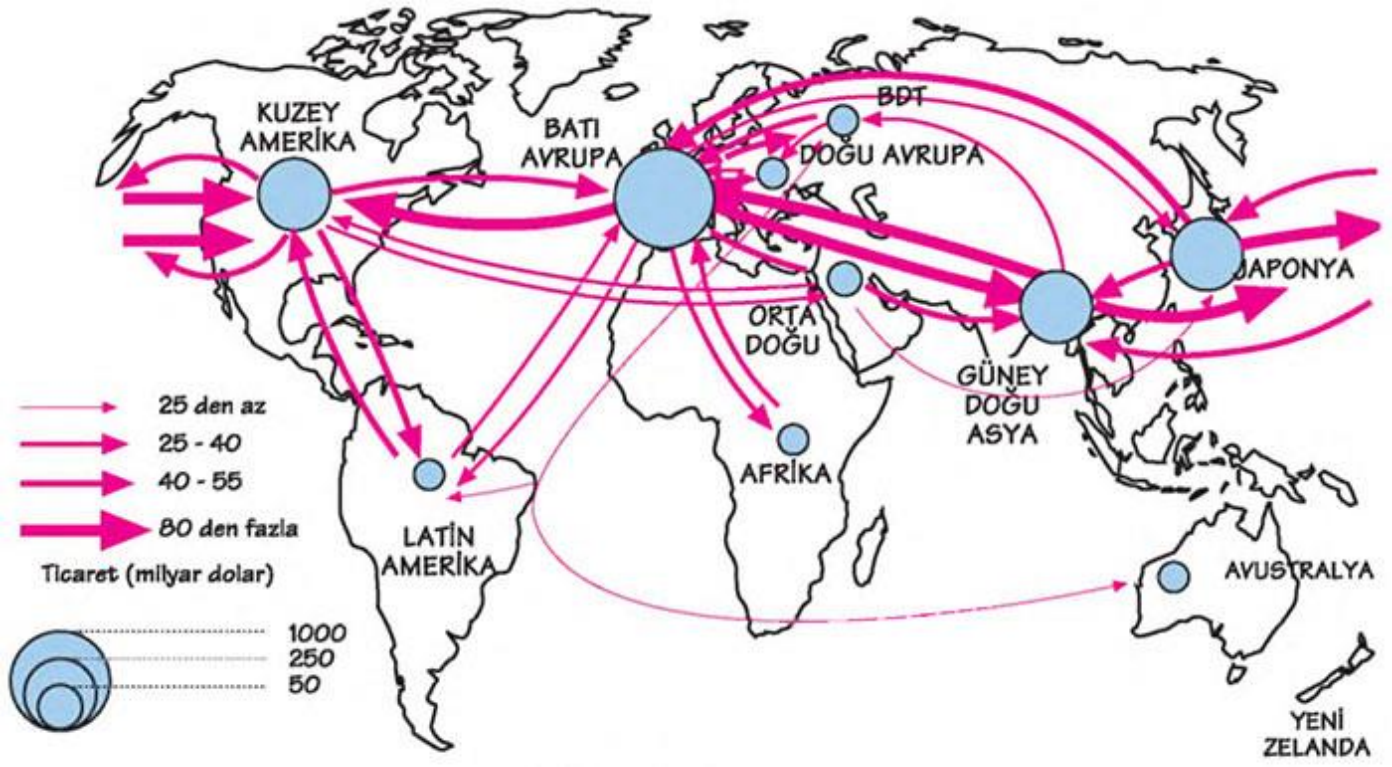
Bu durumu yine petrol örneği üzerinden açıklayabiliriz. Doğu ve Güney Asya ile Okyanusya Bölgesi'nin dünya petrol üretimindeki payı %11,1 iken, tüketimdeki payları %32,7'ye çıkmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni bu bölgede hızla sanayileşen ve nüfusları fazla olan Çin, Hindistan gibi ülkeler ile sanayileşmiş fakat enerji açığı olan Japonya'nın yer almasıdır. Sanayileşmiş ülkelerin yer aldığı diğer bölgelerde de aynı durumu görmek mümkündür. Dünya petrolünün %6'sını üreten Avrupa ülkeleri, %15'ini tüketmektedir. Petrol üretiminde payı %20 olan Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada ise %25'ini tüketmektedir. Ülkeler bazında ise petrol tüketiminde ilk sırada ABD yer alır. Bu ülkeyi Çin, Japonya, Hindistan ve Rusya takip etmektedir.

Küresel ticarete konu olan mallar ham madde, üretim ve tüketim unsurlarına bağlı olarak ülkeden ülkeye değişmektedir. Kalkınmış ülkeler daha çok sanayi ve hizmet ürünlerinin ihracatını yapar. Buna karşın enerji ham maddesi ve besin maddeleri satın

alır.

Ekonomik açıdan kalkınmamış ve maden ile enerji kaynağı ham maddesi bakımından fakir olan ülkeler çoğunlukla gıda ihracatı yapar. Sahra Altı Afrika'sında yer alan Gana, Togo, Benin gibi ülkelerin ihracatının neredeyse tamamını besin maddeleri oluşturur. Venezuela, Türkmenistan, Ekvator, Brunei gibi kalkınmakta olan ülkeler ise sahip oldukları petrol ve doğal gaz ham maddesinin ihracatını yapar, bunların karşılığında sanayi ve hizmet ürünleri satın alırlar.

Küresel ticaret, en yoğun olarak ekonomik açıdan kalkınmış bölgeler arasında gerçekleşir. Bu durumun önemli nedeni, ekonomik açıdan kalkınmış olan ülkelerde millî gelirin yüksek ve farklı ürünlere talebin fazla olmasıdır. Yani ekonomik açıdan kalkınmış ülkeler, aynı zamanda küresel ticaretin de en büyük pazarlarıdır. Özellikle reklamcılık sektörünün gelişmesiyle birlikte bir ülkede popüler olan bir ürün, kısa zamanda diğer ülkelerde de popüler hâle gelebilmekte ve o ürünün küresel ticaretteki payı artabilmektedir. Bu durum günümüz dünyasında özellikle elektronik ürünlerde yaygın olarak görülmektedir. Japonya veya Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen bir ürün, ulaşım sektörünün de gelişmesiyle birlikte kısa zamanda dünyanın tüm büyük pazarlarına ulaşabilmektedir.

Dünya Ticaret Ağı Haritası

Yukarıda haritada görüldüğü gibi dünya ticaretinde Kuzey Amerika, Batı Avrupa, Muson Asyası ve Japonya önemli merkezlerdir. Bu bölgeler, büyük pazarların olduğu, yatırımların hem kaynağı hem de yoğunlaştığı alanlardır. Üretimin fazla olduğu gelişmiş alanlar ticari faaliyetler bakımından daha gelişmiştir.

Dünyada bazı bölgelerin hangi alana dahil olduğu aşağıda tabloda verilmiştir.

Ülke - Bölge Adı	Ham madde alanı	Üretim alanı	Pazar alanı
Kuzey Amerika	✓	✓	✓
Japonya	✓	✓	✓
Avrupa	✓	✓	✓
Çin	✓	✓	✓
Güneydoğu Asya	✓	✓	✓
Kuzey Afrika	✓		
Orta Doğu	✓		
Nijerya	✓		
İngiltere		✓	✓
Brezilya	✓	✓	

COĞRAFYA
HOCASI